

Dušan STOJNIĆ:

Arhiv Bos. krajine B. Luka

ABK

OKUPATORSKA VLAST U STRIGOVI I OKOLNIM SELIMA

Prije rata pripadao sam Samostalnoj demokratskoj stranci i aktivnije se bavio politikom. U našem selu Strigovi na svim izborima pobjeđivala je Samostalna demokratska stranka. Pored ove stranke bilo je pristalica i radikalne i drugih stranaka. Godine 1936. i 1937. počeo sam se više družiti sa Veljkom i Mićom Zecom. Mićo i Veljko Zec bili su trgovci i ugledniji ljudi. Oni su sa mnom razgovarali i pričali mi, pored ostalog, i o Komunističkoj partiji pa su mi čak davali i knjige da čitam. Koli-ko se sjećam prvu knjigu mi je dao Mićo Zec i na njoj je pisalo: "Mome bratu Milanu Deliću zvjerski ubijenom članu Komunističke partije Jugoslavije". Od njih sam dobijao knjige "Berači pamuka", pa "Klasno društvo i rasna teorija", "Klasa i rasa", te "čovjek i život" i druge. Tako sam neposredno pred II svjetski rat, po-red političke aktivnosti na strani Samostalne demokratske stran-ke, dobio izvjesna predznanja o Komunističkoj partiji, o Sovjetskom društvu i sl.

Rat me je zatekao u Bisku kao rezervistu bivše jugoslavene ske vojske. Kao i mnogi, krenuo sam kući u selo Strigovu. Na pu-tu sam nailazio na naoružane civile. Bile su to ustaše. Iako su bili u civilnim odijelima imali su opasače, fišeklje za municij-u i karabine. Oni su nas dočekivali i razoružavali, a uzimali su i ostale vojne predmete, šinjele, torbice i dr. Sa mnom je išao Milan Kanar, koji je poznao put. Htjeli smo da iz Biska idemo preko Sunje, ali se on nije složio, već smo krenuli zao-bilaznim putem preko Hrastovca na pruzi Bosanska Kostajnica-Sunja i išli dalje do rijeke Une. Prebacili smo se preko Une i stigli

u selo Petrinju. U selu Slabinji u Hrvatskoj smo čuli da su Nijemci stigli u Kostajnicu, da je oštećen magacin i prosut benzin u skladištu u Volinjoj. Čak smo vidjeli plamen od sagorjevanja benzina. Ja sam tada u toku noći stigao u Selo Strigovu.

Na putu od Siska nalazio sam vojnika koji su ostavljali oružje, konjske zaprege sa topovima, a odlagali su i ostalu vojnu opremu. Svaki je izgleda želio da se čim prije vrati svojoj kući. Tako je bilo i kod nas na Balju više Bosanske Kostajnice odakle je jedna baterija pružila otpor Nijemcima, ali je i ona morala da nagusti borbu. Tako su i naše selo uspjeli mnogi da se vrate, a izvjestan broj njih dospio je u njemačko zarobljeništvo.

Nakon kraćeg vremena uspostavlja se ustaška vlast u Bosanskoj Kostajnici. Nastalo je zatišje i u grad se vrlo rijetko odlazi. Inače, oni koji su odlazili bili su maltretirani. U prvo vrijeme su kupili ljude i vodili ih da prave puteve na tzv. x kuluk.

Prvo naredjenje ustaške vlasti preko žandarmerije /tada su dobili ime oružnici/, bilo je da se pokupi od ljudi vojna oprema i oružje. Bilo je slučajeva da su sa ljudi, koji su odlazili u Bosansku Kostajnicu skidali vojnu odjeću i upućivali ih kućama samo u vešu i bosa, jer su im oduzimali i obuću. Proljeće je bilo sa kišom i snijegom, ali to ništa nije smetalo ustašama da sa ljudi skidaju odjeću i obuću.

Među prve predstavnike ustaške vlasti spadali su: Adil Golić, Rifat Džafić i Jozo Antić, zatim Antun Malinac i još neki. Ti ljudi su ranije pripadali udruženoj opoziciji sa kojima sam prije rata sarađivao. Sa njima se sada našao i Alojz Vajs.

Uskoro su po selima počeli da postavljaju knezove /ili povjerenike/. Jednoga dana sa mnom su razgovarali Veljko i Mićo Zec i ispričali mi da se govori o tome da bi nama za povjerenika mogao biti postavljen Stevan Tadić. On je ranije bio opozicioner.

Oni su mi rekli da bi bolje bilo da se ja prihvatim ove dužnosti. Kako je do toga došlo i da li su na tome nešto uradili Mićo i Veljko Zec nije mi poznato, ali sam bio pozvan u Bosansku Kostajnicu gdje sam primljen na dužnost povjerenika u selu Strigovi. Mićo i Veljko su smatrali, tako je izgledalo, da ću više učiniti od Stevana Tadića. Počeo sam da radim u svojstvu povjerenika. Počelo se i dalje sa sakupljanjem oružja i vojne opreme po selu.

Tih dana izvršeno je hapšenje trojice ljudi iz našeg sela: Branka Tubića, Mile Sarajlije i Fere Tubića. Oni su bili osumnjičeni da su prikrivali vojnu zaprežnu opremu pa su zbog toga uhapšeni i otjerani u Bosansku Kostajnicu u zatvor. To je bilo prvo hapšenje u našem selu.

Uskoro je počela gradnja puteva, naime, popravljjanje puteva kroz sela. Ja sam kao povjerenik po zahtjevu iz Bosanske Kostajnice, radio na okupljanju ljudi na ovome poslu. Uglavnom svako je radio put kroz svoje selo pa smo tako i mi radili kroz Strigovu. Trajalo je to dvadesetak i više dana. Uskoro će otpočeti i žetva pšenice te pripremanje za vršidbu.

Tih dana, neko je došao kod mene, ali se više ne sjećam ko je bio, te mi saopštio da me pozivaju Zecovi. Kod njih se skrivao Boško Biljegović. Istina, Boška nisam poznavao, iako sam ranije bio u kući njegovog oca. Našli smo se u šumi, kestenaru. Tu su bili Veljko i Mićo Zec, Mile Zec, Stevan Tadić i Nikan Garača. Sa njima se nalazio nepoznat čovjek sa oborenim kapom, a imao je i torbu. Bio je mlađji čovjek. Ovaj nam je govorio o političkoj situaciji i stanju u svijetu i kod nas. Govorio nam je o tome da avioni ne mogu pogoditi svaki grm i sve pobiti, jer su u to vrijeme nadlijetali avioni i među narodom vladao strah od aviona. Pored toga rekao nam je da moramo ometati vršidbu, a ako

bude potrebno i spaliti žito. Upozorio je da ne treba dozvoliti da ljudi u selu budu tučeni ili ubijani i da treba nastojati da se trojica uhapšenih puste iz zatvora u Bosanskoj Kostajnici. Opet je ponovio da se ne smije dozvoliti vašidba i odvoženje žita u Bosansku Kostajnicu, niti nošenje na prodaju. Nepoznati čovjek bio je Boško Biljegović.

Nakon nekoliko dana, dolazi žandarmerijska patrola iz Bosanske Kostajnice sa vodjom patrola Šoštarićem. On je došao kod mene kao povjerenika i saopštio mi da treba pokupiti sve viškove žita u selu./ostaviti po članu domaćinstva i nešto za stoku/, a sve ostalo da se preda. Međutim kada smo obračunali po članovima domaćinstva nije bilo mnogo za predaju. Šoštarić mi je saopštio da dodjem sutradan da bi nastavili pronalaziti viškove žita po selu.

Htio bih još da napomenem da sam u toku noći poslao brata Ostoju kod Ostoje Banjca, ranijeg kneza u selu, da mu obavjesti ljude da prikriju žito, jer da se u selu nalaze žandarmi koji pretresaju kuće i traže žito. Tako su ljudi u selu prišli skrivanju žita.

Sutradan, gdje smo god došli, vidjelo se da nema žita. Šoštarić je počeo da me pita. Govorio sam mu da je žito prodano jer je juli mjesec. Krenuli smo kod Mile Sadžaka, zvanog Pule, bogatijeg seljaka, Šoštarić je očekivao da će ovdje sigurno biti žita. Međutim ni kod njega nismo našli. Sreća je kod ovoga sakupljanja viškova u tome što se žandarmi nisu dovoljno razumjeli, a u mene su imali povjerenje, pa sam tako mogao da ih zavaravam. Inače, oni nisu znali procjenjivati iznos žita koji se nalazio u ambarima, na tavanima i sl. Iako se moglo očekivati da će se kod Mile Sadžaka naći više žita, ispalo je da ga ni on nema. Krenuli

smo kući Laze Bere, kod koga smo našli dosta žita. Nije uspio da ga skloni. On je inače uvijek imao dosta žita. Kod kuće je bio sam Lazo, a svi članovi su otišli raditi, djeca su otjerala stoku. Otvorio nam je hambar i dosta žita što je obradovalo Šoštarića. Da bi donekle spasio stvar rekao sam da zaista ima dosta žita, ali da ima i dosta članova domaćinstva. Pozvali smo Lazu pa nam je rekao da ima 16 ili 17 članova domaćinstva. Šoštarić se interesovao koliko se oдавде može uzeti pa sam mu rekao da ne može ništa ozbirom na brojnost domaćinstva. Onda je Šoštarić rekao da će ustanoviti koliko ga stvarno ima. Prethodno smo pro-računali koliko otpada za domaćinstvo, ali je Šoštariću opet izgledalo da ima viška, pa je zatražio da se izvrši premjeravanje. Kada sam mu rekao da to moramo nas dvojica, pošto nema nikoga drugog, onda je i on odustao. Tako smo i ovdje ostali bez viška. Krenuli smo dalje kod Mikana Tubića, zvanog Amerikanac. Našli smo pored kuće Djudje Tubića koji je upravo mrvio kukuruz, ali on nije znao da sakrije pa nam je sve pokazao, te smo kod njega našli 400 kilograma kukuruza. Sve u svemu nadjeno je nekoliko stotina kilograma viška. Šoštariću je već bilo dosadilo pa je rekao da ne bi išao dalje u zaseok zvanog Pavetići, što sam i ja prihvatio. Krenuli smo prema školi u Strigovi. Zečeva trgovina /ili dućan kako su je u selu zvali/ radila je u to vrijeme. Šoštarić je pitao da li ćemo ići u trgovinu pa sam rekao da ne bi trebalo, jer oni što kupe to i prodaju. Tako smo prilikom obračunavanja obmanuli žandarmeriju.

Nakon nekoliko dana u selo je došao žandarmerijski narednik Vidović sa još nekim nepoznatim licima. Bilo je to neposredno pred dizanje ustanka. Došli su kod moje kuće: poglavar ispostave u Bosanskoj Kostajnici Nikola Jednaček, narednik Vidović sa ne-

koliko žandarma. Vidović mi je rekao da se spremim i da ću poći sa njima do crkve u Strigovi. Idući putem Vidović mi je rekao zašto mu ne govorim o tome da u selu ima četnika u šumi. Rekao sam da nema četnika, već da svaka bukva ima po pastira, jer imamo dosta stoke. Tada je Vidović dodao kako je tih dana kod Drvara bilo teško. Tamo su ljudi ustali, ali će sve pogorjeti. Kada smo stigli do crkve našli smo ostale. Sa nama je bio i Josko Antonić iz opštine. Oni su tražili od mene da se otključa crkva. Pozvali smo ključara Nikolu Lukača, koji je otključao crkvu u koju su ovi ušli i pregledali. Zatim su zaključali vrata, zapečatili ih, ¹ekserima zakovali. Tada se Vidović obratio meni: "Ovo od danas nije vaša imovina. Ovo je imovina Nezavisne države Hrvatske. Ako neko ovu crkvu otvori prvo ćeš ti biti ubijen". To je Vidović ponovio nekoliko puta.

Prije svih mjera - sakupljanja viškova žita i pečaćenja pravoslavne crkve, u selo je došla satnija domobrana. Trebalo je da se smjesti u školi u Strigovi. Ja sam pozvan kod satnika koji mi je naredio da pripremim slamu za vojsku. Naredio mi je da mu dovedem 20 ljudi, koji će biti taoci. Ovi ljudi bili bi garancija da u selu neće biti opaljen metak na njih, a ako opali puška, oni se neće izvući. Razmišljao sam koga da uzmem za taoce. Došao sam svome stricu i bratu od strica Mići i Mikanu i saopštio im šta se od mene traži. Šta da radimo? Mikan je rekao da će poći jedan od njih, a da ja krenem i da tražim ostale. Tako mi je sada bilo lakše da pronadjem ostale, zapovivši im da odnesu slamu u školu za smještaj taoca i domobrana. Kada sam došao u školu i saopštio satniku da će doći taoci on mi je oštro rekao: "Nemoj ti da mi dolazi sirotinja, već mi pošalji bogate ljude". Tu su bili: Mića Stojnić, Mile Sadžak, Stevan Drljača, Stevan Savić, Pero Umićević, Djordje Nandić, Stevan Tubić, Otoja Tadić,

Pavao Sadžak, Ostoja Banjac, Jojčin Djukić, Lazo Bera i još neki. Na moje saopštenje da su ljudi došli, satnik mi je rekao: "Tvoji su došli, a i mi smo uzeli jednoga, to je Veljko Zec". Veljko Zec je donio dosta cigareta koje je podijelio. Oko nas se nalaze domobranski vojnici, jedni su na straži, a drugi se čiste i uređuju.

Domobranska satnija prenoćila je u školi. U toku noći sve je bilo mirno. Satnik mi je sutradan pustio sve ljude osim ~~Hez~~ Vase Zeca, Stevana Savića, Petra Zeca i Ostoju Jandrića, koje je vodio do Pastireva. Vojnici su krenuli preko Pastireva i otišli u selo Dumbavu, a ljudi su se vratili.

Branko Tubić-Jelin, Pero Tubić i Mile Parajlija su prije početka ustanka pušteni iz zatvora. Više niko iz sela nije hapšen.

Na nekoliko dana poslije pečaćenja crkve u selu i neposredno pred dizenje ustanka došla je žandarmerijska patrola - 4 žandarma. Bilo se već počelo smrkavati. Pozvali su mene. Pozivao sam ih u kuću, ali oni nisu htjeli da udju. Zatražili su da se spremim i da podjem sa njima. Meni se baš nije išlo jer je bila noć, ali sam morao poći. Kada sam krenuo sa njima kroz selo oni su počeli da pričaju kako je šuma Pastirevo puna četnika i zahtjevali su da ih vodim na mjesto zvano brodovi. Rekao sam im da je to rječica preko koje se može na svakom mjestu preći, a da imamo više brodova /mjesto gdje se prelazi preko rijeke/ kao Vasilića, Sadžaka, Tadića, te Avdulajski. Rekli su da ih vodim na jedan od ovih brodova /prelaza/ pa sam ih poveo na prelaz kod Vasilića. Tu su ostala dva žandarma: Andjelko Vodanović, jedan žandarm i ja krenuli smo na brod kod avdulaja. Sjedili smo i čekali. Bila je mjesečina. Lijepo vrijeme i tiha noć. Ostali smo duže čekajući, ali nije bilo nikoga. Nakon izvjesnog vremena došla su i

ona dva žandarma i rekli da ni tamo nije bilo nikoga. Tada mi je vođa patrole Vodanović rekao da podjem sa njima do crkve. Kada smo došli do crkve rekao je da ćemo poći da pozovemo Stevu Bjelajca. Stevo je zbog sumnji bio ranije proganjan od strane žandarma. Ovi su htjeli da provjere da li je on kod kuće. Rekao sam im da vjerujem da je kod kuće, ali oni nisu vjerovali. Stigavši do kuće Vodanović je počeo da zove, ali se javila žena koja je rekla da Stevo nije kod kuće. Ja sam i dalje tvrdio da je on kod kuće pa sam ga pozvao i on se javio. Rekao sam mu da izađe pred kuću. Naredili su da se spremi i da pođe sa nama. Povelili su ga prema crkvi. Govorio sam Vodanoviću da ga pusti i ovaj je pristao te je naredio Stevi da ide kući, ali je htio da ga uari kundakom.

Vodanović je naredio da krenemo kući Mirka Lukača, jer da on nije kod kuće već je otišao kod Ruže Babat u Pobrjane. Kada smo došli kod njezove kuće našli smo njegovog zeta koji je izašao pred nas. Nosio je vojničku košulju. I Mirko je bio kod kuće, ali se nije htio javiti, već je pokušao da pobjegne. Bio je uhvaćen. Međutim, sada je izbio drugi problem - kako sakriti vojničku košulju koja se nalazila na Mirkovom zetu. Nastojao sam da ga zaklonim da ne bi primjetili košulju. Žandarmi su obratili pažnju na Mirka. Počeli su da ga tuku prutom i naredili mu da pođe sa njima. I meni su rekli da idem sa njima, jer da pretpostavljaju da će me neko ubiti. Govorio sam im da mogu slobodno ići, ali su oni ostali pri svoje. Krenuli smo na Pobrđane kod Ostoje Garače. Upitali smo Ostoju da li se kod njega može prenoćiti na što je on pristao te smo tu noć proveli kod Ostoje. Sutradan su oni otišli za Bosansku Kostajnicu, a ja sam se vratio kući. Pustili su i Mirka Lukača. Tako sam se i ja rastao od žandarma prekinuvši vezu sa Bosanskom Kostajnicom, jer će uskoro početi ustanak.